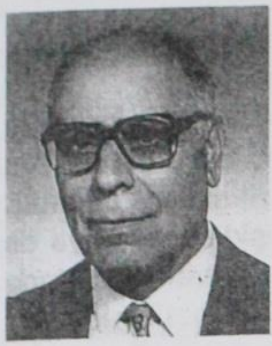

TÜRKİYE'DE "ÖĞRETİMDE GRUP ÇALIŞMALARI" NIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Cavit BİNBAŞIOĞLU

Gazi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü
Emekli Öğretim Görevlisi

Cumhuriyet ilân edildikten sonra, eğitimde, demokratik davranışlar kazandırmaya yönelik tutum ve davranışlar hız kazanmaya başladı. İlk olarak, ünlü eğitimci J.Dewey'nin **Demokrasi ve Terbiye** adlı kitabı, 1928 yılında İngilizceden Türkçeye çevrilerek Millî Eğitim Bakanlığınca yayımlandı. Bundan önce yazarının kendisi de Türkiye Eğitim Sistemi'ni incelemek üzere Türkiye'ye çağırılmıştı. Millî Eğitim Bakanlığı'na verdiği raporda, ...**Yapılan açıklamalardan elde ettiğim duygu, okul disiplini ve öğrencilerin yetiştirilmesi, gereğinden fazla biçimsel bir surette ceryan ettiği merkezindedir. Bir cumhuriyette okullar, mutlakiyetle yönetilen ülkelerin okullarından büsbütün başka bir tarzda yönetim ve disiplin uygulamak zorundadırlar** demişti. (Dewey, John. Türkiye Marifi Hakkında Rapor, s.28) Bu düşünce önce okullarda birer öğrenci örgütü kurulması şeklinde yankılandı. Bu, 1929 yılında çıkan ilkokullar Yönetmeliği'ne bir madde olarak girdi. (Madde: 125)

Bu düşünce, daha sonraları, okullarda uygulanan öğretim yöntemlerinde de etkisini gösterdi. O zamana kadar kullanılan anlatma ve soru-cevap yöntemleri, yerini, yavaş yavaş, hiç değilse, meslekî eserler ve yönetmelikler çerçevesinde çeşitli kaynaklardan yararlanma, tartışma ve olayın içine girme, yani **yaşamalar** şeklinde öğretilmeye başlandı. Kuşkusuz, bu düşüncelerin yaşama geçmesi kolay olmadı. Bu düşünceler, uzunca bir süre kitaplarda kaldı. Çünkü, demokrasi, demokratik düşünce kitaplardan öğrenilecek bir şey değildir. Bunun için, önce, **yaşam** gereklidir. O, ancak yaşayarak öğrenilebilir. Bu da ancak, dış ülkelere öğrenime giden öğrenciler yurda döndükten ve eğitim kurumlarında görev aldıktan sonra kendi demokrasi yaşantılarını okulda somut bir şekilde uygulamaya başlayınca mümkün olabilmektedir. Bundan sonra, demokrasi düşüncesi, artık kitaplarda değil, çeşitli öğretmen toplantılarında, meslekî kitaplarda da uygulamaya yönelik çalışmalarla savunulur hale gelmiştir.

Grup (Küme) çalışması, Eğitim Terimleri Sözlüğü'nde tanımlanmıştır: **Bir küme içinde, üyelerin, paylaşılan duygu ve heyecanlara dayalı ortak bir anlayış geliştirmelerine ortam hazırlayan,**

belirli eylem ya da davranışları doğuran ve yöneten karmaşık, karşılıklı ilişki ve etkileşim örüntüsü. (Oğuzkan, A.Ferhan. Eğitim Terimleri Sözlüğü, s.110)

Öğretimde **grup çalışmaları** düşüncesinin ve uygulamalarının yayılması, zaman içinde, demokratik düşüncenin kavranmasına da yardım etti. Çünkü, demokratik yaşama geçtiğimiz 1945 yılından sonra, grupla çalışma tekniği ile ilgili uygulama ve yayınların arttığı görülmektedir. Daha önce Cenevre'de Milletler Cemiyeti Eğitim Bürosu tarafından hazırlanan milletlerarası bir anketin sonuçları 1937 yılında Millî Eğitim Bakanlığınca Türkçeye çevirtirilerek **Okullarda Grup ile Çalışma** adıyla yayımlanmıştır. (O sırada çıkan Kültür Bakanlığı Dergisi'nin 20-1, Ocak, 1937 sayısına ek olarak) Aynı eser, aynı yılda, M.Baha (Arıkan) tarafından da çevrilerek özel sektörce bastırılmıştır. Kitabın bu basımına ünlü eğitimcilerden Cousine'nin bir yazısı da eklenmiştir

Millî Eğitim Bakanlığı, o sırada Eskişehir iline bağlı Mahmudiye Eğitim Kursunda uygulanmakta olan grup çalışması vesilesiyle böyle bir eseri yayımlama gereğini duyduğunu kitabın kapağında belirtmiştir. Kitabın çeviri kısmına Dr.Halil Fikret Kanad ile M.Emin Sosyal'ın grupla çalışma ile ilgili olan eserleri dipnot olarak da verilmiştir. Buradan, bu eserin çevrilmesi ve yayımlanmasında o sırada Talim ve Terbiye Kurulu üyesi bulunan Halil Fikret Kanad ile Mahmudiye Eğitim Kursu Müdürü olan M.Emin Sosyal'ın rolü olduğu anlaşılıyor.

Bu kitapçığın yayımlanması, ülkemizde, eğitimcilerin dikkatini, öğretimde **grupla çalışma** yöntemine çekmiştir. Bunu ilginç bulan eğitimcilerimiz ile Avrupa ve Amerika'da öğrenim görüp yurda dönen bir kısım eğitimcilerimiz (örneğin, Hüsnü Cırtlı ve Vedide Baha Pars), bu yöntemi derslerinde uygulamaya, kitap ve yazılarında savunmaya başladılar. Hatta, bu yayınlardan esinlenerek uygulamalarını kitaplaştıran yerli eğitimciler de görüldü. Bu bakımdan, 1949'da Erzurum Millî Eğitim Müdürü olan Şevket Erdem'in **Okullarda Bireysel ve Toplumsal Etkinlikleri Gerçekleştiren Öğretim Şekli: Grupla Çalışma** ve 1953'te Buca Orta Okulu Mü-

dürü bulunan Cemal Onuğur'un **Buca ortaokulunda iş Okulu Denemeleri** adlı kitabı kayda değer.

Eğitimde **etkinlik ilkesi** ile **grupla çalışma yöntemi** arasında bir ilişki vardır. Bunlardan birini uygulamak için yola çıkanlar, ister istemez, diğerini de uygulamak durumunda kalıyorlar. Bu bakımdan, incelediğimiz bu iki konu arasında bir yakınlık vardır.

Fakat, bu uygulamalar, o sırada ve hatta bugün bile-yönetmeliklere ve programlara girmiş olmasına karşın kolayca kabullenilmiş ve herkes tarafından gereği gibi anlaşılmış değildir.(+)

Grup çalışmasına, bazı eğitimciler, **takım çalışması** da diyorlar. Demokrasi eğitimi ile ilgili olan bu yöntemle ilişkili düşüncelerini Vedide Baha Pars **Okulda Demokrasi Eğitimi** adlı bir yazısında şöyle belirtmiştir:

Son iki yüz yıldır demokrasi ideali ile hareket eden memleketlerin bugünkü eğitim edebiyatına bir göz atarsanız, bir koro halinde duyacağınız şikâyet şu mealdedir:

Eğitimin kökleri, otokratik temellerde olduğu için, verilen kararlar ile değişiklikler el ele yürümüyor. Millî Eğitim otoriteleri, okul müdürleri, okul idarecileri, öğretmenler, eski gayelere hizmet etmek için yetişmiş olduklarından, yeni görüşlere karşı ağır davranıyorlar. İmtihanlar için, ders bellemek için, öğrenci yetiştirmekte olan okulların, birdenbire yurttaş eğitimini ön plâna alıvermeleri kolay olmuyor. Yetki, başta okul müdürü, öğretmenler olmak üzere, bir basamak dizisi halinde mevcut ise, burada sırasıyla, herkes bir emir kulu olduğuna göre, demokratik bir hayatın gelişmesine imkân olmaz. Tek şart, otorite ve sorumluluğun, mümkün olduğu kadar, belirli ellerde birikmeyerek yayılmasıdır. Okulda demokratik ruh ve atmosfer sağlayacak olan müdür ve öğretmenlerin kendileri tamamiyle sağlıklı bir ruh yapısına sahip olmalıdırlar. Düşünce ve kanaatlerini belirtmeden, sadece emirlerle hareket etmek durumunda kalan öğretmenler de, kişiliklerini küçülten bu baskı, tatmin olunmamak dolayısıyla, işinde bir kayıtsızlığa yol açar. Gerçekte, bölünmesi mümkün olmayan demokratik hakların yer yer dikkate alınmaması, yaratıcı kuvveti sarsmaktadır. Eğitim otoritelerinin birbiriyle olan ilişkileri, öğrenciler üzerinde çok etki yapar. Bir işi birlikte yapanlarda görülen dostane ruh anlayışı varsa, herkesin yapacağı iş biliniyor ve kabul ediliyorsa, her bireyin otoritesi, işlevinin bir parçası olarak gösteriliyorsa, orada otorite, bazılarının sahip olduğu, diğerlerinin olmadığı bir şey değil; toplumda bu suretle yararlı olmak için kullanılan bir araç olur. Bu şartlar altında okuldaki kurallar, yapılacak şeyler, yukardan emir ile verilmez.

Böyle bir hareket, insanî ilişkileri ve kooperasyon (iş birliği) fikrini çığnemiş olur. Takım oyunu her şeyin anahtarıdır. Bu ruhun egemen olma derecesi, idare edenler, öğretmenler ve öğrenciler arasında kurulacak ilişkilere bağlıdır. Çünkü, yukarıda belirlenen ilişkiler, aşağıya da geçer. Hiç kimse, toplumsal çevrenin dışında bırakılmamalıdır. Yönetenlerle yönetilenler arasındaki perde erimeli, "Bakanlık, Millî Eğitim Müdürlüğü, müdür veya öğretmen emretti, biz ne yapalım" yerine, müdür, öğretmen ya da öğrenci, "Biz böyle düşündük. Doğrusu da budur", diyebilmelidir.

Demokrasinin ruhu, insan kişiliğine saygı göstermektir. İnsan, makinede bir vida değildir. İnsan gayedir. Bireysel farklar çoktur; fakat, onlar, demokrasi idealine zarar değil, yarar sağlar; çünkü, her birinin gelişmesi, ayrıca bir kazanç olur. Demokrasinin karakteristik niteliği özgürlüktür; karakteristik erdemi, hoşgörüdür; karakteristik ilkesi düşünce ve tartışma özgürlüğüdür. ("Vedide Baha Pars" adlı kitabın 2. cildi, s.105-106)

Bu ve benzeri kitap ve yazıların yayımlanmaya başlaması, demokrasiye giriş ortamı içinde öğretmenleri yeni uygulamalara yöneltti. Bunlardan biri Cavit Binbaşıoğlu tarafından yapılan uygulama ile ilgili olan bir yazı dizisidir: **İlkokullarımızda Grupla Metin Üzerinde Çalışma ve Bir Deneme**. (ilköğretim. Cilt: 17, Sayı: 329, 331, 339)

Bu sırada şunu da belirtmek gerekir: o sırada (1950'li yıllarda), hatta bugün bile, **grup çalışma yöntemi** ile **proje yöntemi** birbirine karıştırılmaktadır. Bu iki terimi birbirinin yerine kullanan yazarlar vardır. Bazan da bunun ikisi birlikte kullanılmıştır. Bunun örnekleri şunlardır:

Birgivi, Mebuse. **Proje Usulü ve uygulanmış Ünite Örnekleri**. (1953)

Kitap incelendiği zaman, bunun, proje yönteminde çok, bir grup çalışması yöntemi olduğu görülür. (Proje'nin anlamı başkadır. Bunu, ilgili bölümde açıklayacağız.)

Bu sırada öğretmenleri **grup çalışması**'na yönelten önemli bir olay oldu. Köy okullarındaki tek öğretmenli ve çok sınıflı, yani birleştirilmiş sınıflar öğretime bir çare bulmak üzere 1951 yılında Amerikalı köy eğitim uzmanı Prof.Kate V.Wofford yurda dâvet edildi. Önerdiği sistemi açıklarken, yurdun birçok yerlerinde verdiği konferanslarda **grupla çalışma** yöntemini de açıkladı. Bu konferanslarda söylediği sözlerin bir kısmı 1951-52 yıllarında çıkan meslek dergilerinde yayımlandı: Özellikle Millî Eğitim Bakanlığının çıkardığı ilk öğretim dergisinde Prof.K.V.wofford Ankara'da bulunduğu sıra-

da Namık Kemal İlkokulu'nda öğretmen Mebuse Birgivi'nin sınıfının çalışmalarını gözetim altında bulundurdu. Yazarın yukarıda belirtilen kitabı bundan sonra yayımlanmıştır.

Bu çalışmaların etkisiyle iki kitap daha ortaya çıktı:

Çiçek, Mazhar. **Uygulanmış Proje Metodu.** (1953)

Akış, Mehmet. **İlkokullar İçin Uygulanmış İş Grupları Planı.** (1953)

Bu çalışmalar, **grup çalışması**'nın bir yöntem olarak tanınmasına ve programlara girmesine yol açtı. 1954 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümüne Grupla Çalışma Teknikleri adlı bir ders, öğretim yöntemlerine ilişkin kitapların ilgili bölümlerine **Grupla Çalışma Yöntemi** adıyla bir yöntem girdi. Bu dersi okutan öğretmen Turhan Oğuzkan **Grup Münakaşası El Kitabı** adlı bir kitap yayınladı. (1955) Yine aynı yılda Muzaffer Yegül'ün **Sınıfta Grup Çalışmaları Denemeleri** adlı kitabı yayımlandı. 1956 yılında da Beşir Göğüş tarafından Fransızcadan çevrilen Ferdi Öğretim ve Grupla Çalışma kitabı, Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmen Kitapları dizisinde çıktı.

1986 tarihli İlkokul Programı'nın hazırlık döneminde çıkan Dr.Elenor K.Green ile Süleyman Karagöz'ün yazdığı **Yeni İlkokul Program Taslağı ve Ünite Çalışmaları** ile A.Galip Karagözoğlu'nun hazırladığı çeşitli yazarlı **Program Taslağı ile ilgili Açıklamalar ve Örnekler** adlı kitaplar, daha sonra çıkan grup çalışmalarına ilişkin kitaplara kaynaklık yapmıştır.

İkinci kitapta, (1966) Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Birimi örgütünde uzman olarak bulunan İhsan Göğüş'ün **Grupla Çalışma Tekniğı** adlı bir yazısı yayımlanmıştır. Bu yazıda, o sırada henüz taslak halinde bulunan İlkokul Programı'nda yer alan grup

çalışmasının önemi ve değeri ile grup çalışmasına ilişkin bazı teknikler üzerinde durulmaktadır.

Yazar, bu yazıda, öğretimde grup çalışmasını, kişinin demokrasiyi yaşayarak öğrenmesinin önemli bir aracı olarak görüyor. Ona göre, demokrasilerde bireyin büyük bir değeri ve önemi vardır. Her bireyin toplum içindeki diğer insanlarla karşılıklı hak ve sorumlulukları vardır. Kişiler, birbirinin görüş ve inançlarına saygı göstermek zorundadırlar. Bunun için gerekli olan hoşgörü, en iyi şekilde, çocuğa, grup çalışmaları ile kavratılabilir.

Ayrıca, toplum içinde, bireyin değişik güç ve yetenekleri vardır. Bu güç ve yetenekler, en iyi şekilde, bir grup içinde gelişme imkânı bulurlar. Öğretim için gerekli olan etkinlik de grup çalışmaları içinde kolayca gerçekleşebilir.

Ona göre, grup çalışması, grup içinde bireysel çalışmayı da içerir. Bu, bireysel öğretimden ayrı bir çalışma biçimidir. Gruba bağlı olarak yapılan bir çalışmadır. Bu nedenle, yazar, grup çalışmasını şu şekilde tanımlamıştır: **önceden tesbit edilen bir amaca ulaşmak, bir problemi çözmek ya da bir işi başarmak için, bir grup öğrencinin birlikte (ya da bu amaçla) bireysel çalışmasıdır** Grup çalışması içinde yapılacak bireysel çalışmalar, çocuğun değişik seviye, ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerine cevap verir.

(+) 1940'lı yılların başında Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümü öğretmeni bulunan H.Hüsnü Cırtılı'nın derslerinde grup çalışması yaptırması, Bakanlığa kadar duyurulmuş olacak ki, bir gün Bakan Hasan Ali Yücel, yanında Müsteşar İhsan Sıngu ile birlikte okula gelip dersine giriyor. O sırada, öğrenciler, grup başkanının yönetimi ve öğretmenin gözetimi altında bir konuyu tartışmaktadırlar. Bu sırada Bakan, konu ile pek ilgisi olmayan bir soru soruyor. Aldığı cevabı beğenmiyor ve dersten sonra öğretmene, Prof.Sadrettin Celâl Antel'i tanıyıp tanımadığını soruyor. Tanımadığını söyleyince, onunla tanışması için, 15 gün süre ile izin vererek İstanbul'a gönderiyor. (Olay, sayın H.Hüsnü Cırtılı'nın kendisinden dinlenmiştir.) Yazar, daha sonra, 1950 yılında bu çalışmalarını **Genel Öğretim Çalışma Kılavuzu** adı altında toplamış ve bu kitabı, Bakanlıkça bastırılmıştır.